

ศิลปวิทยาการและวรรณกรรม จากความเลื่อมใสและศรัทธาในพุทธศาสนา ตลอดจนความสามารถของ “เจ้าชายนักฆราวาส” ที่ใช้เวลาเกือบ 20 ปี เดินทางไปอินเดีย และ นำคัมภีร์พุทธศาสนากลับมาเผยแพร่และแปลออกเป็นภาษาจีน ซึ่งนอกจากจะมีผลต่อการ ขยายคำสั่งสอนในศาสนาพุทธแล้ว อิทธิพลของศาสนาพุทธยังส่งผลต่อศิลปกรรม โดยเฉพาะ ภาพเขียนที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ ก็เป็นความจริงมากกว่าอิทธิพลซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนใน งานด้านศิลปกรรมของจีน ในภาพที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันซึ่งมักจะเป็นเรื่องของราชสำนัก มาในสมัยนี้มีภาพที่เกี่ยวกับชีวิตชาวไร่ชาวนาซึ่งเป็นสามัญชนได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การสวดมนต์ในศาสนาพุทธก็เป็นต้นกำเนิดของเครื่องดนตรีจีน เช่น ซิมและขลุ่ย เป็นต้น รูปปั้นพระโพธิสัตว์และเจ้าแม่กวนอิมก็มีลักษณะที่อ่อนช้อย อุ่มเอิบด้วยความเมตตา รวมทั้งเสื้อผ้าเครื่องประดับก็เป็นแบบอย่างอินเดียด้วย

ทางด้านวรรณกรรม อิทธิพลของศาสนาพุทธและลัทธิเต๋ามีส่วนทำให้เกิดบทนิพนธ์ ประเภทร้อยกรองที่เน้นความงามของธรรมชาติ กวีเอกของสมัยนี้ก็มีอย่างเช่น หลี ไท-โป (ค.ศ. 701–762) ลักษณะงานเป็นการชมธรรมชาติด้วยภาษาที่เป็นชาวบ้าน อีกคนหนึ่ง ได้แก่ ตูฟู (ค.ศ. 712–770) งานของกวีผู้นี้สะท้อนให้เห็นถึงความอยุติธรรมในสังคม ส่วน ไป ชู-อี (ค.ศ. 772–846) ก็เป็นผู้อุทิศงานของเขาเพื่อมวลชนอย่างแท้จริง

การค้ากับต่างประเทศและการแพร่เข้ามาของศาสนาคริสต์ การขยายดินแดน ทางทหารอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะทางภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ที่ไปประชิดกับ เขตแดนของประเทศอินเดีย ทำให้ต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดอารยธรรมให้แก่กัน นอกจากศาสนา พุทธแล้ว ที่เมืองฉาง อันอันเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ถัง มีชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาติดต่อ จำนวนมาก ซึ่งก็มีทั้งพ่อค้า ทหาร พระ และผู้ที่หลงใหลในแสงสีของเมืองฉาง อัน บุคคลเหล่านี้ ได้นำอารยธรรมความเชื่อถือของตะวันออกกลางเข้ามาด้วย นอกเหนือจากศาสนาคริสต์นิกายต่าง ๆ แล้ว ก็ยังมีลัทธิไซโรแอสเตอร์ และลัทธิมานิเค ทั้ง 2 ลัทธินี้มาจากเปอร์เซีย ใน สมัยนี้ เมืองฉาง อันถือได้ว่าเป็นประตูเปิดรับอารยธรรมต่างชาติที่สำคัญของยุคก็ว่าได้ ก่อนที่ คำสั่งสอนนั้น ๆ จะถูกทำลายไปในการกวาดล้างครั้งใหญ่ในระหว่างปี ค.ศ. 841–842 นอกจาก ทั้ง 3 ศาสนาแล้ว ในสมัยราชวงศ์ถังยังมีการแพร่เข้ามาของ 1 ลัทธิและ 1 ศาสนา คือ ลัทธิ ยูดาห์ และศาสนาอิสลาม แม้ว่าลัทธิแรกจะเสื่อมความนิยมไปปลายศตวรรษที่ 9 แต่ศาสนา อิสลามยังคงมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะทางภาคตะวันตกของประเทศ

3.5 ราชวงศ์ซ่ง ราชวงศ์ถังเสื่อมลงในปี ค.ศ. 907 สาเหตุที่สำคัญคือการย้ายเมืองหลวง จากฉาง อันไปโลหยาง ในสมัยพระนางหวู่ ทำให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างผู้ตีของเมืองฉาง อัน

กับผู้ดีของเมืองโลหยางในเรื่องการเข้ารับราชการ ในขณะที่ผู้ดีแห่งเมืองหลวงใหม่ต้องผ่านการสอบไล่ แต่ผู้ดีเมืองหลวงเก่าไม่ต้องสอบ อีกประเด็น ได้แก่ ความแตกต่างกันในความเชื่อถือผู้ดีเก่า นับถือลัทธิขงจื้อ แต่ผู้ดีเมืองหลวงใหม่นับถือศาสนาพุทธ แม้จะย้ายเมืองหลวงกลับฉาง อันในสมัยจักรพรรดิซวน จง (ค.ศ. 713—755) แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ตามมาได้ อันได้แก่ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ชาวไร่ชาวนาก่อการกบฏ ในที่สุดราชวงศ์ถังที่ยิ่งใหญ่ก็เสื่อมลงในปี ค.ศ. 907 ปล่อยให้แผ่นดินตกอยู่ภายใต้การช่วงชิงอำนาจของผู้เป็นใหญ่ทั้งหลายผลัดเปลี่ยนกันปกครองประเทศ ซึ่งจากปี ค.ศ. 907—960 รู้จักกันในยุคห้าราชวงศ์ก่อนที่ เจา กวง-ยิน จะรวมแผ่นดินได้อีกครั้งหนึ่ง ตั้งราชวงศ์สูงขึ้นไปปกครองประเทศ ในสมัยนี้ นักประวัติศาสตร์แบ่งราชวงศ์สูงออกเป็น 2 ยุค ตามสถานที่ตั้งของเมืองหลวง ยุคแรกเรียกราชวงศ์สูงเหนือ (ค.ศ. 960—1127) มีเมืองหลวงอยู่ทางเหนือที่เมืองไคเฟิง ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลเหอหนัน อีกยุคเรียกสูงใต้ (ค.ศ. 1127—1279) เมืองหลวงตั้งอยู่ที่เมืองหังโจวทางภาคเหนือของมณฑลเจ้อเจียง

แม้ราชวงศ์สูงจะอ่อนแอทางการทหาร และต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากในการส่งเครื่องราชบรรณาการเพื่อประวิงเวลาไม่ให้ชนเผ่าทางภาคเหนือยกทัพมารุกราน จนเป็นเหตุให้ต้องมีการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจและการทหารในกลางศตวรรษที่ 11 ที่รู้จักกันในชื่อการปฏิรูป หวาง อัน-ซือ และในที่สุดก็ต้องสูญเสียแผ่นดินไปให้กลุ่มชนทางภาคเหนือคือมองโกลที่เข้ามารุกรานแผ่นดินจีนในปลายศตวรรษที่ 13 แต่สำหรับทางด้านวัฒนธรรมแล้วราชวงศ์สูงให้กำเนิดแนวคิดทางปรัชญาใหม่ที่เรียกกันว่า ลัทธิขงจื้อใหม่

ลัทธิใหม่นี้เกิดมาจากความล้มเหลวในหลาย ๆ ด้านของราชวงศ์สูง นับตั้งแต่ความล้มเหลวในโครงการปฏิรูปหวาง อัน-ซือ การพ่ายแพ้ต่อกองทัพชาวป่าเถื่อนทางภาคเหนือ การต่อต้านอารยธรรมต่างชาติโดยเฉพาะศาสนาพุทธ สิ่งเหล่านี้ทำให้นักคิดชาวจีนเริ่มตั้งแต่ปลายสมัยถึงหันไปศึกษาอดีตพบว่าความเจริญทางการเมืองในสมัยราชวงศ์โจวและราชวงศ์ฮั่นเป็นผลมาจากคำสั่งสอนในลัทธิขงจื้อ อีกทั้งความเสื่อมในสมัย 6 ราชวงศ์ (ค.ศ. 222—589) ที่เป็นสมัยที่ศาสนาพุทธและลัทธิเต๋าเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ทำให้เกิดความคิดที่จะนำลัทธิขงจื้อกลับมาเป็นแนวทางในการปกครองประเทศอีกครั้ง

มีนักคิดหลายท่านที่มีบทบาทต่อการเกิดลัทธิขงจื้อใหม่นี้ แต่ที่สำคัญเห็นจะไม่มีใครเกินซุสี (ค.ศ. 1130—1200) ผู้เก็บรวบรวมความคิดของนักคิดในสำนักไว้เป็นระเบียบเช่นเดียวกับฮั่น ไผ่-ลือ ผู้ที่เคยทำให้ความคิดของสำนักฝ่าเจี๋ยเป็นที่นิยมเมื่อหลายร้อยปีก่อนหน้านี้ ตามความคิดของสำนักขงจื้อใหม่ กล่าวว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติดีอยู่แล้ว แต่การ

นำเสนอออกมาเพื่อปฏิบัติจำต้องอาศัยการศึกษา และนักปกครองควรมาจากผู้ที่มีการศึกษา
อย่างดี โดยเฉพาะจากลัทธิขงจื้อ”

นอกจากสำนักขงจื้อใหม่ หวาง อัน-ซือ ได้ตั้งสำนักปรัชญาของตนขึ้นมาด้วย
สำนักนี้เรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือคนยากจนมากกว่าที่เป็นอยู่

ส่วนทางด้านวรรณกรรม กวีคนสำคัญ ได้แก่ ซือ มา-กวง (ค.ศ. 1019—1086)
ซึ่งนอกจากจะได้รับการยกย่องว่าเป็นนักประวัติศาสตร์แห่งราชวงศ์ซ่งแล้ว งานทางด้านบทกวี
ก็ได้รับการยอมรับว่าใช้ภาษาที่สละสลวย และให้ความสำคัญกับปัจจุบันมากกว่า นักประวัติน-
ศาสตร์อีกท่านหนึ่ง ได้แก่ เซา ยุง (ค.ศ. 1011—1077) เป็นผู้ให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมของ
ชนเผ่าต่าง ๆ แก่ชนรุ่นหลังเป็นอย่างดี

งานทางด้านจิตรกรรม ทางภาคเหนือเน้นความจริง เช่น หลี่ ลุง-เมียง (ค.ศ.
1040—1106) ส่วนทางภาคใต้เน้นที่อารมณ์ เช่น ไหม เพย (ค.ศ. 1051—1107) เป็นต้น

ทางด้านสังคม ฐานะของสตรีตกต่ำกว่าเดิม ในสมัยนี้มีการนำประเพณีการมัดเท้า
เข้ามาใช้ ทำให้สตรีเดินไปมาลำบากยิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

1. ให้นักศึกษาศึกษาผลงานที่สำคัญของจักรพรรดิ จิน ซี ฮอง เต้ ในการรวมแผ่นดินจีน
ที่แตกแยกเข้าด้วยกัน
2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้มีผู้วิจารณ์ว่าจีนในสมัยราชวงศ์ถังปกครอง
ประเทศเป็นยุคที่มีความเจริญมากที่สุด

4. อารยธรรมจีนสมัยปลายศตวรรษที่ 13—19

4.1 ราชวงศ์มองโกล หรือราชวงศ์หยวน ในปลายศตวรรษที่ 13 แผ่นดินจีนตกอยู่
ภายใต้การปกครองของชนเผ่าที่ไม่ใช่ชาวจีนแท้ ๆ เป็นครั้งแรก ดังที่เคยปรากฏมาแล้วในสมัย
ราชวงศ์โจว แต่แตกต่างกันตรงที่ว่า ราชวงศ์โจวมีชาวจีนส่วนหนึ่งและที่ไม่ใช่ชาวจีนอีกส่วน
หนึ่ง ไม่ใช่ชาวต่างชาติทั้งหมดดังเช่น ในกรณีของราชวงศ์มองโกล

ความเป็นชาวต่างชาติของมองโกล ทำให้ชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน
วัฒนธรรมแต่อย่างใดไม่เมื่อเข้ามาปกครองแผ่นดินจีน เพราะถึงแม้ราชวงศ์มองโกลจะเป็น
ชาวต่างชาติ แต่ก่อนที่จะเข้ามาในแผ่นดินจีน ราชวงศ์มองโกลซึ่งเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรม

ด้อยกว่าจีนได้รับและซึมซาบวัฒนธรรมจีนเข้าไปอย่างเต็มที่ การเข้าไปปกครองจีนจึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำวัฒนธรรมจีนให้มั่นคงอีกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่เป็นความเจริญของราชวงศ์มองโกลที่มีเมืองหลวงอยู่ที่ปักกิ่ง แท้ที่จริงก็คือวัฒนธรรมความเจริญของจีนนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นลัทธิขงจื้อ ระบบการสอบไล่เพื่อเข้ารับราชการ สถาบันการปกครอง ที่มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ก็มีทางด้านเศรษฐกิจ ที่ราชวงศ์มองโกลเปลี่ยนจากการเลี้ยงสัตว์มาเป็นการเกษตรและการค้าขายแทน ส่วนทางด้านสังคม ราชวงศ์มองโกลมาเปลี่ยนรูปแบบของสังคมใหม่หมด จากสังคมของจีนที่แบ่งชนชั้นออกเป็น 5 ชนชั้น อันได้แก่ ชนชั้นปกครอง ชาวไร่ชาวนา ช่างฝีมือ พ่อค้า และผู้ไม่มีอาชีพหรืออาชีพที่ผิดกฎหมาย ในสมัยราชวงศ์มองโกล ยุบเหลือ 4 ชนชั้น โดยคำนึงตามเชื้อชาติเป็นหลัก ได้แก่ ผู้มีเชื้อชาติมองโกล เชื้อชาติอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ชาวมองโกล และไม่ใช่ชาวจีน ชาวจีนที่มีภูมิลำเนาอยู่ทางเหนือ สุดท้ายได้แก่ชาวจีนผู้มีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคใต้

ในสมัยนี้ การลือมนไสในศาสนาคริสต์นิกายเนสตอเรียนของบรรดาผู้ปกครองแห่งราชสำนักมองโกล ทำให้ศาสนาคริสต์เจริญเติบโตเป็นอย่างมาก มีการส่งพระสงฆ์เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในแผ่นดินจีน ในปี ค.ศ. 1304 ชาวจีนกว่า 6,000 คน เข้านับถือศาสนา และในปี ค.ศ. 1307 ก็สามารถจัดตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นเพื่อดูแลกิจการของศาสนาภายในแผ่นดิน นอกจากการเข้ารับนับถือศาสนาต่างชาติของชาวจีนแล้ว การติดต่อกับศาสนาทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน โดยพระได้นำตำราจากยุโรปเข้าไปเผยแพรในจีน ทำนองเดียวกันก็นำตำราของจีนไปให้ชาวยุโรปได้ศึกษาเช่นกัน

ชาวมองโกลไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเอง เมื่อเข้ามาสู่แผ่นดินจีนได้พยายามประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นเพื่อใช้ในทางการ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ตัวอักษรเหล่านี้เสื่อมความนิยมและเลิกใช้ไปพร้อม ๆ กับการล่มสลายของราชวงศ์

4.2 ราชวงศ์หมิง เมื่อขึ้นปกครองประเทศต่อจากราชวงศ์มองโกลตลอดเวลา 276 ปี ที่ราชวงศ์นี้อยู่ในอำนาจตรงกับสมัยของการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงทางโลกตะวันตก ราชวงศ์หมิงไม่สนใจกับการเปลี่ยนแปลง ตั้งหน้าแต่จะสร้างความยิ่งใหญ่ของราชวงศ์ด้วยวิธีการตามแบบอย่างที่ราชวงศ์จีนในอดีตเคยกระทำและประสบความสำเร็จ ผลทำให้วัฒนธรรมความเจริญของจีนหยุดนิ่งและตกเป็นเหยื่อของชาติตะวันตกต่อมา อย่างไรก็ตาม แม้จีนในสมัยราชวงศ์หมิงจะล้าหลังถ้าเปรียบเทียบกับชาติตะวันตก แต่ถ้าพิจารณาโดยไม่มีการเปรียบเทียบแล้ว ราชวงศ์หมิงก็มีสิ่งที่เชิดหน้าชูตาได้เช่นเดียวกัน

ผู้สถาปนาราชวงศ์หมิง ได้แก่ จู หยวน-จิ้ง ชาวนายากจนคนที่ 2 ต่อจากหลิว ปัง ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ฮั่น เมื่อประมาณ 1,500 ปีที่แล้วมา จู หยวน-จิ้ง หรือจักรพรรดิ ฮัง-วู ทำการ

ปกครองแผ่นดินจีนโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่นานกิง แต่ต่อมาในสมัยจักรพรรดิหยุง โล (ค.ศ. 1403—1424) จึงได้ย้ายกลับไปปักกิ่งตามเดิม

ทางการปกครอง โครงสร้างทางการปกครองยังคงรูปแบบเดิมที่มีมาตั้งแต่ สมัยราชวงศ์ฮั่น ที่ผิดแผกไปก็เพียงแต่จักรพรรดิแต่ละพระองค์ไม่ค่อยจะยึดคำสั่งสอนของขงจื้อ ที่ให้เมตตาธรรมในการบริหารประเทศมากนัก หรือแม้แต่การรับฟังคำปรึกษาของขุนนาง ทำให้มีผู้เรียกราชวงศ์นี้เป็นราชวงศ์ที่ใช้อำนาจเผด็จการมากที่สุด

ทางด้านการเศรษฐกิจ ใช้ระบบการเก็บภาษีดังเช่นในสมัยราชวงศ์ถัง คือภาษีคู่อัน ได้แก่การเก็บภาษีจากการใช้ที่ดิน จากรายได้ของบุคคล และจากทรัพย์สิน โดยเรียกเก็บปีละ 2 ครั้ง คือในเดือน 6 และเดือน 11 มาในสมัยราชวงศ์หมิง ยังคงใช้วิธีการของถัง แต่เปลี่ยน เดือนที่เก็บเป็นเดือน 2 และเดือน 8 และเรียกชื่อภาษีคู่นี้ใหม่ว่า ภาษีฤดูร้อนและภาษีพืชผล การจ่ายกระทำโดยนำผลผลิตมาหรือไม่ก็โดยการใช้จ่ายแรงงานในกิจการสาธารณะ

อีกสิ่งหนึ่งที่ราชวงศ์หมิงกระทำก็คือ **ทำการปฏิรูประบบการเสียภาษี** เรียกระบบ เก็บรวบยอด นั่นคือการเสียภาษีที่เป็นผลผลิตหรือไม่ก็โดยแรงงาน บางครั้งก็ไม่เป็นประโยชน์ ต่อทางการ ราชวงศ์หมิงจึงกำหนดการเสียภาษีใหม่ โดยให้รวบภาษีต่าง ๆ เข้าเป็นภาษีเดียวกัน และวัตถุที่นำมาเสียภาษีให้ใช้โลหะเงินแทนข้าวเจ้าและข้าวสาลี และการกำหนดอัตราภาษี ให้คำนวณทุก ๆ ปี แทนที่จะเป็น 10 ปีครั้งดังเช่นในสมัยก่อน ๆ

ศิลปวิทยาการ มีการหวนกลับไปศึกษาค้นคว้า วิจารณ์งานของขงจื้อหลังจากที่ หยุดชะงักไปในสมัยราชวงศ์มองโกล ผลของความสนใจทำให้เกิดมีโรงเรียนและหนังสือตำรา เกิดขึ้นมากมาย ทางด้านวรรณคดี มีการผลิตงานที่ทรงไว้ซึ่งคุณค่า 3 เล่มด้วยกัน ได้แก่ สามก๊ก บันทึกการเดินทางของพระถัง ซำ จัง และจอมโจรในสมัยราชวงศ์ซ่ง

การค้ากับต่างประเทศและการเข้ามาของชาวต่างชาติ ความไม่ปลอดภัยในเส้นทางบก ผ่านเอเชียกลาง ความต้องการผจญภัย และการติดตามกวาดล้างศัตรูทางการเมือง ราชวงศ์หมิง ส่งเสริมให้มีการเดินทางทางทะเลมากขึ้น ตามหลักฐานบ่งบอกว่ากองเรือจีนเดินทางไกลไปถึง ชายฝั่งด้านตะวันออกของทวีปแอฟริกา อย่างไรก็ตาม ความเป็นเจ้าทะเลของจีนยุติลงในปี ค.ศ. 1433 เพราะผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้ทำการค้าขาย

การยุติการเดินทางทางทะเลของราชวงศ์หมิงทำให้ชาวตะวันตกเริ่มเดินทางเข้าสู่จีน โดยใช้เส้นทางดังกล่าวแทน ในปี ค.ศ. 1514 ชาวโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เข้ามาทำการค้าขาย ด้วย โดยรัฐบาลจีนจัดสถานที่ติดต่อให้ที่มาเก๊า อย่างไรก็ตาม แม้พ่อค้าชาวตะวันตกจะไม่ได้รับ

การต้อนรับนัก แต่นักการศาสนาชาวตะวันตกได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี คริสต์ศาสนาที่เสื่อมไป ในปลายสมัยราชวงศ์มองโกลกลับมามีบทบาทใหม่ นักการศาสนาเหล่านี้ได้มีโอกาสเข้าไป พำนักอยู่ในราชสำนัก แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมความเจริญซึ่งกันและกัน ซึ่งก็มีทั้งทางด้าน วิทยาศาสตร์ ดัดแปลงปฏิทินให้ทันสมัยขึ้น

4.3 ราชวงศ์แมนจูหรือราชวงศ์ชิง ในปลายสมัยราชวงศ์หมิงประสบกับปัญหาหลาย ประการ ประเด็นที่สำคัญได้แก่ภัยจากการรุกรานของต่างชาติทั้งจากทางภาคเหนือและภาคใต้ ภาคเหนือได้แก่ภัยจากชนเผ่าแมนจู ส่วนทางภาคใต้ได้แก่ภัยจากโจรสลัดชาวญี่ปุ่น และในที่สุด ราชวงศ์หมิงก็พ่ายแพ้ต่อชนเผ่าแมนจูไปในปี ค.ศ. 1644

เมื่อ ชุน ซื่อ จักรพรรดิพระองค์แรกของราชวงศ์สถาปนาราชวงศ์ชิงขึ้นที่ปักกิ่ง ด้วยความช่วยเหลือของผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน พระองค์และจักรพรรดิองค์ต่อ ๆ มาเริ่มนำ ความเจริญมาสู่ประเทศในหลาย ๆ ทางด้วยกัน

ทางด้านการปกครอง มีความเป็นเผด็จการดังเช่นในสมัยราชวงศ์หมิง การบริหาร ใช้รัฐบาลคู่ คือทุกตำแหน่งที่สำคัญ ๆ จะมีทั้งชาวแมนจูและชาวจีนบริหารร่วมกัน

ทางด้านการศาสนา ทรงเป็นประมุขของทุกศาสนาและลัทธิความเชื่อ และเป็นผู้ติดต่อกับสวรรค์ในยามปรกติสุขด้วย

ทางด้านวิทยาการ ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ในสาขาวิชาความรู้ทุก ๆ แขนง ให้การ สนับสนุนการเขียนและการพิมพ์หนังสือ บทความทางวิชาการ แม้แต่การเป็นผู้ทำการสอบ คัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการด้วยพระองค์เอง

ทางด้านเศรษฐกิจ ทำการปฏิรูประบบการเก็บรวบยอดให้ทันสมัยขึ้น

ทางด้านสังคม ผู้ปกครองราชวงศ์แมนจูนำระบบการแบ่งชนชั้นในสังคมตั้งที่ราชวงศ์ มองโกลเคยกระทำมาก่อน นั่นคือในสังคมจะมี 4 ชนชั้น ชนชั้นสูงที่สุดได้แก่ชาวแมนจู ชนชั้นรอง ลงมาได้ผู้ที่ไม่ใช่ชาวแมนจูและไม่ใช่ชาวจีน ต่อมาได้แก่ชาวจีนทางภาคเหนือ และสุดท้ายได้แก่ ชาวจีนทางภาคใต้ นอกจากการจัดแบ่งชนชั้นดังกล่าว ราชวงศ์แมนจูยังได้กำหนดกฎเกณฑ์ใน สังคมอีก ที่สำคัญได้แก่ การห้ามแต่งงานกันระหว่างชาวจีนกับชาวแมนจู ชาวจีนต้องแต่งกาย ดังชาวแมนจู ต้องไว้ผมเปียและโกนผมด้านหน้าออก ชาวจีนต้องสอปลั้เพื่อเข้ารับราชการ ใน สมัยหนึ่งบังคับให้ใช้ภาษาแมนจูเป็นภาษาในทางราชการแต่ต่อมายกเลิกไป

ทางด้านการทหาร หลังจากปราบกบฏขุนพลจีนได้แล้ว ราชวงศ์แมนจูดำเนินการ ขยายตัวทางทหารไปอย่างกว้างขวาง ทางภาคตะวันตกไกลไปถึงเทือกเขาปาร์มี ทางเหนือได้

มองโกเลียและแมนจูเรียทั้งหมด ทางภาคใต้ไปถึงพม่า และเวียดนามทางภาคตะวันออกเฉียงใต้

ทางด้านศิลปวิทยาการ แบ่งออกเป็น 2 สาย สายหนึ่งได้แก่กลุ่มปัญญาชนที่ต่อต้านราชวงศ์แมนจู ผลงานของปัญญาชนกลุ่มนี้จึงเรียกร้องให้มีการหวนกลับไปศึกษา ทบทวนคำสั่งสอนในลัทธิขงจื๊อใหม่เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นอีก ส่วนปัญญาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ยอมรับชาวแมนจูผลิตผลงานที่สำคัญออกมาได้แก่ “พจนานุกรม 4 เล่ม” ที่นำความรู้ทางด้านวรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา และอักษรศาสตร์มารวมไว้ รวมทั้งบทวิพากษ์วิจารณ์แนวความคิดของนักปรัชญาลัทธิขงจื๊อใหม่ที่ชื่อซุสิดัวด้วย อีกเล่มได้แก่ งานรวบรวมผลงานทางประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์หมิง งานทางด้านโบราณคดีและหนังสือภูมิศาสตร์ ทางด้านนวนิยายก็มี “ความฝันจากห้องสีแดง” เป็นต้น

ทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมแบบอิตาลีและฝรั่งเศสเข้ามาแพร่หลายในสมัยนี้

ทางด้านความสัมพันธ์กับตะวันตก โดยปกตินักปกครองชาวจีนรังเกียจชาวต่างชาติ เพราะเห็นว่าเป็นชาติที่ป่าเถื่อน ด้อยวัฒนธรรม จึงไม่นิยมคบค้าหาสมาคมด้วย เห็นได้จากการที่ราชวงศ์หมิงจัดสถานที่ที่มากำไว้เป็นที่ติดต่อค้าขาย เพราะไม่ต้องการให้ชาติตะวันตกขึ้นมาบนแผ่นดินใหญ่ อย่างไรก็ตาม ชาติตะวันตกมีส่วนในกิจการบ้านเมืองหลายครั้ง เช่น การปราบกบฏ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองจีนจึงต้องอนุญาตให้ชาติตะวันตกเข้ามาทำการค้าขายได้ที่เมืองแคนตอนอีกแห่งหนึ่ง แต่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่รัฐบาลจีนตั้งขึ้นมา เรียก “ระบบการค้าที่เมืองแคนตอน” ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ชาวตะวันตกเสียเปรียบมากที่สุด

อังกฤษไม่พอใจในระบบการค้าดังกล่าว แต่ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงได้ แม้ว่าอังกฤษจะใช้วิธีการทางการทูตเจรจาแก้ไขก็ไม่เป็นผล การค้าขายที่ดำเนินต่อมาอังกฤษจึงเป็นฝ่ายเสียเปรียบมาโดยตลอด รวมทั้งทางด้านดุลการค้าด้วย ในที่สุดอังกฤษพบสินค้าชนิดหนึ่ง คือ ฝิ่น ที่ช่วยลดดุลการค้าขายได้ ซึ่งรัฐบาลแมนจูเองไม่พอใจมากนัก เพราะฝิ่นทำให้ชาวจีนเสื่อมสมรรถภาพไป จึงมีการปราบปราม อังกฤษใช้นโยบายการปราบฝิ่นของจีนให้เป็นประโยชน์ ประกาศสงครามกับจีนในสงครามฝิ่นปี ค.ศ. 1839—1842 จีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทำให้ต้องลงนามในสนธิสัญญาไม่เสมอภาคฉบับแรกกับตะวันตก จากนั้นมาความยิ่งใหญ่ของจีนก็จบสิ้น ต่างชาติเข้ามาแย่งชิงผลประโยชน์กันโดยที่รัฐบาลแมนจูไม่อาจป้องกันใด ๆ ได้ และจากสงครามที่เกิดขึ้นหลายครั้งต่อมา ราชวงศ์แมนจูต้องสูญเสียอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนตนไป และเป็นเหตุผลหนึ่งที่น่าไปสู่ความเสื่อมของราชวงศ์ เมื่อ ซุน ยัต-เซ็น ทำการปฏิวัติเข้ายึดอำนาจ เปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่สาธารณรัฐในตอนต้นศตวรรษที่ 20

กิจกรรมการเรียนรู้ 4

1. ให้นักศึกษาทำความเข้าใจกับเหตุผลที่ผู้ปกครองราชวงศ์มองโกลและราชวงศ์แมนจู แม้จะยึดมั่นกับแนวทางคำสั่งสอนของขงจื้อที่เน้นคุณธรรม แต่นโยบายการปกครองประเทศค่อนข้างเป็นเผด็จการ
2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ผู้ปกครองราชวงศ์หมิง พยายามเน้นความเป็นจีนในการปกครองประเทศ

5. อารยธรรมจีนสมัยศตวรรษที่ 20

5.1 สมัยสาธารณรัฐ ราชวงศ์แมนจูเจริญสูงสุดในปลายศตวรรษที่ 18 พอเริ่มต้นศตวรรษที่ 19 ปัญหาต่าง ๆ เริ่มทำลายความสามารถและอำนาจของรัฐบาลกลาง และทวีความรุนแรงมากขึ้นอันนำไปสู่ความขัดแย้งและการสู้รบในสงครามที่รู้จักกันว่า “สงครามฝิ่น” ภายหลังสงครามฝิ่น ข้อขัดแย้งที่ดูว่าจะจบสิ้นยังคงดำเนินต่อไป นำไปสู่สงครามกับชาติตะวันตกอีกหลายครั้ง และความพ่ายแพ้ของราชวงศ์แมนจูที่ไม่สิ้นสุด สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวจีน โดยเฉพาะปัญญาชนผู้รักชาติทั้งหลาย เมื่อประกอบกับความตกต่ำทางด้านเศรษฐกิจอันเกิดมาจากการขาดดุลการค้า และค่าใช้จ่ายในสงครามแต่ละครั้ง มีการกบฏเกิดขึ้นโดยทั่วไป ที่สำคัญได้แก่กบฏไต้ผิง (ค.ศ. 1853–1864) กบฏต่าง ๆ สร้างความตื่นตกใจแก่ราชวงศ์แมนจูไม่น้อย ผลนำไปสู่ความพยายามที่จะแก้ไขความเสื่อมโทรมด้วยการหันไปยอมรับวิทยาการและเทคโนโลยีของตะวันตก ในโครงการที่มีชื่อว่า “โครงการปฏิรูปตนเองให้เข้มแข็ง” โดยเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1861 เป็นต้นมา อย่างไรก็ดี โครงการดังกล่าวเน้น “การปฏิรูปในโครงสร้างคำสั่งสอนของขงจื้อ” หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า “การพัฒนาประเทศตามแนวทางของตะวันตกจะต้องไม่ขัดแย้งกับความคิด คำสั่งสอนของขงจื้อ” การปฏิรูปที่ไม่กระทำอย่างถอนรากถอนโคนนี้ ประสบความสำเร็จเพียงส่วนเดียว คือ ส่วนที่ไม่กระทบกระทั่งกับผลประโยชน์ของผู้นับถือลัทธิขงจื้อ ส่วนแผนการอื่นถูกยกเลิกไป ความล้มเหลวของโครงการนี้ปรากฏให้เห็นชัดในปี ค.ศ. 1895 เมื่อต้องพ่ายต่อญี่ปุ่นในสงคราม จีน–ญี่ปุ่น ปี ค.ศ. 1894–1895 และต้องสูญเสียดินแดนโดยเฉพาะเกาหลีไป การพ่ายแพ้ต่อญี่ปุ่นซึ่งชาวจีนถือว่าเป็นประเทศที่ด้อยอารยธรรมกว่า สร้างความโกรธแค้นให้แก่ชาวจีนผู้รักชาติทั้งหลายอีกครั้งหนึ่ง เสมือนเป็นการสุมพืนในกองไฟที่ใกล้จะมอดไปแล้วให้ลุกสว่างขึ้น ดินแดนที่แสดงออกถึงความไม่พอใจต่อผลของการพ่ายแพ้ แบ่งออกเป็น 2 เขต ทางภาคเหนือและทางภาคใต้

ทางภาคเหนือ มี กัง ยู-ไหว ส่วนทางภาคใต้มี ชุน ยัด-เซ็น เป็นผู้นำ ศูนย์กลางของความตื่นตัวทางภาคเหนืออยู่ภายในราชสำนัก ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือกับจักรพรรดิทง ลู (ค.ศ. 1875–1895) และการสนับสนุนจากพระนางซู ลี ไท เฮา กัง ยู-ไหว ทำการปฏิรูปประเทศด้วยการนำเทคโนโลยีและวิทยาการจากตะวันตกมาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การทหาร การปกครอง และเศรษฐกิจ การปฏิรูปนี้มีอายุสั้นได้เพียง 100 วัน จึงทำให้รู้จักกันต่อมาในชื่อว่า “การปฏิรูป 100 วัน” นอกจากโครงการปฏิรูปจะล้มเหลว กัง และพรรคพวกเป็นอันต้องหลบหนี ถูกจับเนรเทศ ไม่ก็ถูกประหารชีวิต

การพยายามทำตนให้ทันสมัยทางภาคเหนือไม่ค่อยจะรุนแรงเท่ากับทางภาคใต้ ชุน ยัด-เซ็น ปัญญาชนผู้รักชาติชาวจีนอีกท่านหนึ่ง ผู้ซึ่งไม่พอใจกับความเป็นอยู่ รวบรวมสมัครพรรคพวกจัดตั้งสมาคมลับ จุดประสงค์ไม่เพียงแต่ต้องการแก้ไขปัญหาของประเทศ หากแต่ยังรวมไปถึงการขับไล่ราชวงศ์แมนจูจากแผ่นดินจีน ความพยายามไม่ประสบความสำเร็จ และเป็นต้นเหตุให้ชุนต้องหลบหนีออกนอกประเทศ แต่ก็นับว่าเป็นผลดีต่อขบวนการปฏิวัติเอง เพราะชุนได้ผู้สนับสนุนมากขึ้นทั้งในประเทศและนอกประเทศ กบฏนักมวย โครงการกู้ยืมเงินชาติตะวันตกเพื่อก่อสร้างทางรถไฟช่วยขยายความรู้สึกต่อต้านราชวงศ์แมนจูมากขึ้น ทำให้ในที่สุดเมื่อ หยวน ซื่อ-ไช ได้รับคำสั่งให้มาปราบกบฏชุน ยัด-เซ็น ที่ประกาศจัดตั้งสาธารณรัฐที่เมืองนานกิงแล้วตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1912 หยวนแปรพักตร์เข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ จักรพรรดิองค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์แมนจูสละราชสมบัติในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 หยวนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี จีนก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ที่เรียกว่าสาธารณรัฐตั้งแต่นั้นมา

หยวน ซื่อ-ไช ปกครองประเทศถึงปี ค.ศ. 1916 ก็ถึงแก่อสัญกรรม แม้จะอยู่ในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่หยวนได้สร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาโดยเข้าทำลายระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตย นำความเสื่อมโทรมทางด้านเศรษฐกิจ ความแตกแยกทางสังคม และการสูญเสียภาพพจน์ในทางการเมืองระหว่างประเทศ ไม่เพียงเท่านั้น ภายหลังจากไปของหยวน แผ่นดินจีนที่ดูเหมือนจะเป็นปึกแผ่นกลับแตกแยกอีกครั้งหนึ่งอย่างไม่เคยมีมาก่อน แผ่นดินแบ่งออกเป็นส่วน ๆ แต่ละส่วนต่างก็มีขุนศึกเป็นผู้ปกครอง ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลกลางที่ปักกิ่งก็กลายเป็นเวทีทางการเมืองที่ถูกช่วงชิงกันทั้งจากบรรดาขุนศึกและนักการเมืองทั้งหลายจากทั่วทุกสารทิศ จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1927 เมื่อขุนศึกเซียง ไค-เชค ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางทหารของพรรคก๊กมินตั๋งอย่างแท้จริงที่เมืองนานกิง ทั้งนี้ภายหลังจากถึงอสัญกรรมของชุน ยัด-เซ็น ในปี ค.ศ. 1925 เหตุการณ์เช่นนั้นจึงค่อยๆเลาลง เซียงเป็นใหญ่แต่เพียงผู้เดียวบนแผ่นดินจีน อย่างไรก็ตามก็ดี แม้ภัยจากพวกขุนศึกดูเหมือนจะจบสิ้นลง แต่ปัญหาการรวมประเทศของเซียงยังไม่ได้จบสิ้นลง

พายุลูกใหม่พัดเข้าสู่แผ่นดินจีนอีกครั้งหนึ่ง พายุลูกนี้แม้ดูผิวเผินจะไม่หนักหนาเท่ากับความเร็วร้ายในระบบขุนศึก แต่ในที่สุดได้แสดงพลังด้วยการพัดพาเชิงออกนอกแผ่นดิน และต้องไปตั้งอาณาจักรใหม่อยู่บนเกาะใต้หวันจนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมในปี ค.ศ. 1975

การแพร่เข้าสู่เงินของลัทธิคอมมิวนิสต์ ลัทธิคอมมิวนิสต์คือพายุลูกใหม่ลูกนั้น การเข้ามาสู่แผ่นดินจีนของลัทธินี้เป็นผลมาจากความล้มเหลวทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการสูญเสียความรู้สึก ความภูมิใจของการเป็นอาณาจักรกลางครั้งแล้วครั้งเล่า เมื่อประกอบเข้ากับการเปิดประตูรับความเจริญเทคโนโลยีและศิลปวิทยาการจากตะวันตกในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ไม่ว่าจะในเรื่องปรัชญา การดำเนินชีวิต การเมืองในระบบประชาธิปไตย ทำให้ปัญญาชนที่ผ่านการศึกษามาจากตะวันตก หรือที่ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากสังคมตามเมืองท่าหรือเมืองใหญ่ที่ชาวตะวันตกเข้าไปประกอบธุรกิจอยู่ รู้สึกประทับใจในความแปลกใหม่ และเกิดการเปรียบเทียบระหว่างมาตรฐานความเป็นอยู่ ความเจริญกับชาวตะวันตก ซึ่งได้ขอยุติว่าวัฒนธรรมเก่าแก่ของจีนเป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมโทรมของประเทศ เมื่อรวมเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ไม่ว่าจะในด้านความรู้สึกความเป็นชาตินิยม ลัทธิประชาธิปไตย สิทธิในการกำหนดโชคชะตาของตนเองหรือของชาติที่ประกาศโดยประธานาธิบดีวิลสันแห่งสหรัฐอเมริกา รวมไปถึงการยกเลิกวิธีการดำเนินการเจรจาทางการทูตอย่างไม่เปิดเผย ความสำเร็จในการปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซียในปี ค.ศ. 1917 ตามติดมาด้วยการปฏิวัติสังคมนิยมในฟินแลนด์ เยอรมนี ออสเตรีย และฮังการี การจลาจลในญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1918 โลกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่สำหรับชาวจีนสิ่งที่เขามองเห็นก็คือความเหลวไหลและความหยุดนิ่งของสังคมจีน

ความรู้สึกของการต่อต้านของเก่าปรากฏให้เห็นมาตลอดในรูปของการวิพากษ์วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างไรก็ดี การต่อต้านก็ยังคงดำเนินตามรูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนที่มีลัทธิขงจื้อเป็นแกน จนกระทั่งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1919 จึงได้เปลี่ยนไปจากความไม่รุนแรงไปสู่การใช้ความรุนแรง เมื่อนักศึกษากว่า 5,000 คนจากมหาวิทยาลัยปักกิ่งแสดงพลังแห่งความไม่พอใจ เดินขบวนต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงในสนธิสัญญาแวร์ซายส์ที่จีนยกมณฑลชานตุงให้แก่ญี่ปุ่นไป มีการทำร้ายร่างกายด้วย การเดินขบวนครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นผลจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของจีนเอง และแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมที่รับมาจากต่างชาติ อันได้แก่ การแสดงออกของความเป็นชาตินิยม ความไม่พอใจตะวันตก และการต่อต้านบรรดาขุนศึกที่ปักกิ่ง เหตุการณ์เดินขบวนครั้งต่อมารู้จักกันในชื่อ “ขบวนการ 4 พฤษภาคม” ซึ่งคอมมิวนิสต์จีนอ้างว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์บนแผ่นดินจีน

กานิตพรรคคอมมิวนิสต์จีน ค.ศ. 1921 ในบรรดาปัญญาชนชาวจีนที่ไม่พอใจกับสภาพความเป็นอยู่ของตน ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพสอนหนังสืออยู่ในมหาวิทยาลัย ในบรรดาคนเหล่านั้น ก็มี เซิน ตู-เซี่ยว ไฉ หยวน-ผุย ผู้จบการศึกษามาจากฝรั่งเศส เกาโม-โจ และหลู่ ซุน จบมาจากญี่ปุ่น สุดท้ายคือ หู ซื่อ และเซียง มอนลิน จากสหรัฐอเมริกา บุคคลเหล่านี้เมื่อเดินทางกลับบ้านเกิดเมืองนอนได้เริ่มเผยแพร่ความคิดทั้งในสถานการศึกษาและในสถานที่ต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยผลงานของเซินประเด็นหนึ่งก็คือ สนับสนุนเสรีภาพส่วนบุคคลตามแบบอย่างปรัชญาของฝรั่งเศส โจมตีลัทธิขงจื้อว่าบั่นทอนความสามารถของปัจเจกบุคคล สะกัดกั้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ในหนังสือ “เยาวชนใหม่” เซิน เรียกร้องให้เยาวชนมีความคิดที่เป็นอิสระ ก้าวหน้า และเป็นชาตินิยม ส่วน ไฉ เรียกร้องให้การศึกษาหลุดพ้นจากการครอบงำจากการเมือง ส่วน หู ซื่อริเริ่มใช้ภาษาพูดเป็นภาษาเขียน เพราะสามัญชนเข้าใจง่ายกว่าภาษาเขียนซึ่งใช้กันเฉพาะปัญญาชนเท่านั้น ซึ่งต่อมารัฐบาลได้อนุญาตให้นำหลักการของหู ซื่อ มาใช้ปฏิบัติ

นอกเหนือจากอิทธิพลของบรรดาปัญญาชนชั้นนำของประเทศดังกล่าวแล้ว ที่ทำให้อารยธรรมตะวันตกแพร่หลายเข้ามา โดยเฉพาะเซิน ตู เซี่ยว ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยปักกิ่ง นอกจากความเป็นนักชาตินิยมแล้ว เซินยังเป็นผู้ที่เลื่อมใสในลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นผู้ช่วยเหลือนับสนุน และถึงแม้จะไม่ได้ร่วมประชุมอยู่ในกลุ่มผู้ก่อตั้งพรรคในปี ค.ศ. 1921 เพราะอยู่ในระหว่างการเดินทางไปบรรยายทางวิชาการที่เมืองเซี่ยงไฮ้ แต่พรรคยังถือว่าเขาเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วยเช่นกัน

ชาวจีนรู้จักลัทธิคอมมิวนิสต์จริง ๆ ประมาณต้นศตวรรษที่ 20 เมื่อหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งตีพิมพ์ประวัติของมาร์กซ จากนั้นหนังสือซึ่งเป็นต้นตำหรับลัทธิคอมมิวนิสต์ก็เริ่มแพร่หลายเข้ามาในจีน ซึ่งก็มีทั้งงานของมาร์กซ เองก็ล และอื่น ๆ ในระยะแรก ๆ ปัญญาชนจีนไม่ให้ความสนใจในลัทธินี้มากเท่าไร เพราะหลักการส่วนใหญ่ขัดกับธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติมา เช่น ความสัมพันธ์ทางครอบครัว กรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หลังจากการประชุมที่พระราชวังแวร์ซายส์ที่จีนไม่ได้รับการยกย่องจากที่ประชุมเท่าที่ควร ความรู้สึกที่ดีต่อชาติตะวันตกเริ่มเสื่อมคลาย และไม่อาจยอมรับความเจริญที่เป็นของตะวันตกได้ เมื่อไม่อาจใช้แนวคิด อุดมการณ์ทางตะวันตก หรืออีกนัยหนึ่งชาติตะวันตกไม่มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาให้แก่จีน ปัญญาชนจีนจึงหันหาทางออกใหม่ไปสู่แนวทางใหม่ อันได้แก่ การแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางสังคมนิยม รวมทั้งการปฏิวัติสังคมนิยมตามแนวทางของมาร์กซ เมื่อประกอบกับความสำเร็จในการปฏิวัติบอลเชวิค ก็ยิ่งทำให้ปัญญาชนเหล่านั้นเชื่อมั่นมากขึ้นว่า ปัญหาของจีนสามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการเดียวกันนั้นคือแนวทางลัทธิสังคมนิยมตามแนวทางของมาร์กซ พรรคคอม-

มิวนิสต์จีนจึงถือกำเนิดขึ้นโดยกลุ่มผู้เลื่อมใส 12 คน มาประชุมกัน ประกาศจัดตั้งพรรคในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1921

การเติบโตของพรรคคอมมิวนิสต์จีน รัสเซียสังเกตเห็นเหตุการณ์ภายในจีนมาโดยตลอด และรู้ความต้องการของจีน เมื่อประกอบกับมาตรการการรักษาความปลอดภัยของรัสเซียเองที่หวังใช้แผ่นดินจีนเป็นกำแพงธรรมชาติป้องกันภัยจากลัทธิทหารของญี่ปุ่น ลัทธิเผด็จการของเยอรมนีและอิตาลี อีกทั้งความจำเป็นในการคงอยู่ท่ามกลางประเทศที่มีอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะกับประเทศค่ายเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ รัสเซียส่งตัวแทนมาเจรจาความกับซุน ยัต-เซ็น ในปี ค.ศ. 1922 ซุนเองก็มีความต้องการที่จะปราบขุนศึกและรวมแผ่นดินที่แตกแยกเข้าด้วยกัน และเมื่อรัสเซียเสนอแผนการความช่วยเหลือทั้งทางด้านการทหาร เศรษฐกิจ และการปฏิรูประบบพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง ความร่วมมือระหว่างรัสเซีย พรรคก๊กมินตั๋ง และพรรคคอมมิวนิสต์จีน ที่เดิมทีเป็นพรรคการเมืองที่ผิดกฎหมายบรรลุผล พรรคคอมมิวนิสต์ใช้ช่วงเวลาของการร่วมมือสร้างแนวร่วมจนสามารถจัดตั้งเขตปลดปล่อยได้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1927 แต่จากการปราบปรามครั้งใหญ่ของเจียงไคเช็คนำไปสู่การเดินทางไกล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากทันทูกรุชชานและตกต่ำที่สุดของพรรค แต่หลังจากเหตุการณ์เดินทางไกลแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์ก็เติบโตขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยตั้งฐานปลดปล่อยอยู่ทางภาคเหนือยากแก่การโจมตีจากกองทหารฝ่ายรัฐบาล

ญี่ปุ่นรุกรานจีนในปี ค.ศ. 1931 โดยยึดแมนจูเรียเป็นแห่งแรก จัดตั้งประเทศแมนจูกุวขึ้น อีก 6 ปีต่อมา บักกิงถูกรุกราน เชียง ไค-เชค ดำเนินนโยบายผิดพลาด แทนที่จะรบกับญี่ปุ่น ผู้รุกราน กลับมุ่งทำลายแต่พรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ใช้เหตุการณ์นี้เป็นประโยชน์ด้วยการเรียกร้องให้ชาวจีนทั้งหมดผนึกกำลังขับไล่เชียง ไค-เชค ซึ่งได้ผล

สงครามโลกครั้งที่ 2 มีส่วนช่วยทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจรัฐหลังจากประกาศจัดตั้งพรรคมาเป็นเวลากว่า 20 ปี กล่าวคือ เมื่อสงครามโลกยุติลงในปี ค.ศ. 1945 สหรัฐอเมริกากับรัสเซียตกลงแบ่งงานกันปลดอาวุธกองทหารญี่ปุ่นในแผ่นดินจีน โดยให้รัสเซียเป็นผู้ปลดอาวุธในพื้นที่ทางภาคเหนือ ส่วนสหรัฐอเมริกาทำการปลดอาวุธทางภาคใต้ และมอบให้แก่กองกำลังสหประชาชาติ แต่สิ่งที่รัสเซียปฏิบัติไม่เป็นไปตามข้อตกลง รัสเซียมอบอาวุธที่ยึดมาได้ให้แก่กองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์ รวมทั้งพื้นที่บางแห่งเป็นผลให้พรรคคอมมิวนิสต์เข้มแข็งขึ้น ด้วยเหตุนี้เอง ภายหลังจากสงครามโลกยุติลง สงครามกลางเมืองระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็เกิดขึ้นอีกหลังจากที่ยุติไปแล้วในระหว่างการร่วมมือกันครั้งที่ 2 ระหว่างปี ค.ศ. 1937–1945 ซึ่งมีเป้าหมายคือการต่อต้านการรุกราน

ทางการเมืองของญี่ปุ่น กองทหารก็กมินตั้งอ่อนแอมากเมื่อเปรียบเทียบกับความแข็งแกร่งของกองทัพคอมมิวนิสต์จีน ในที่สุดในปี ค.ศ. 1949 กองกำลังปลดปล่อยประชาชนจีนก็สามารถขับไล่กองกำลังของเซียง ไค-เชค จากเมืองหนึ่งไปสู่อีกเมืองหนึ่ง เมื่อเห็นว่าไม่อาจต้านทานกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ เซียง ไค-เชค พร้อมบริวารจึงหลบหนีไปตั้งประเทศใหม่ที่เกาะไต้หวัน เรียกสาธารณรัฐจีน ปล่อยให้มา เซ-ตุง ประกาศจัดตั้งประเทศใหม่ที่ปักกิ่ง โดยเรียกประเทศของตนว่า สาธารณรัฐประชาชนจีน ในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 จากนั้นดำเนินการปฏิรูปประเทศให้เป็นไปตามแนวทางของมาร์กซ เลนิน และเม้าต๋อไป

5.2 สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในขณะที่การสู้รบยังไม่ยุติ เดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1949 เม้าเรียกประชุมกรรมการที่ปรึกษาทางการเมืองขึ้น ผลของการประชุม ที่ประชุมได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองประเทศ ปี ค.ศ. 1949 ซึ่งกำหนดแนวทางในการปกครองประเทศ รวมทั้งกำหนดสัญลักษณ์ของธงประจำชาติ ที่ประชุมลงมติให้ใช้พื้นสีแดง มีดาวใหญ่ สีเหลืองและดาวเล็ก 4 ดวง สีเหลืองเช่นเดียวกันทางด้านมุมซ้ายของธง โดยอยู่ต่ำลงมาจากดาวใหญ่เล็กน้อย ดาวใหญ่หมายถึงพรรคคอมมิวนิสต์จีน ส่วนดาวเล็ก 4 ดวง หมายถึง ชนชั้น 4 ชนชั้นที่ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการพัฒนาประเทศตามอุดมการณ์เป้าหมายที่ตั้งไว้ 4 ชนชั้นนั้น ได้แก่ ชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นชาวนาไร้ชาวนา ชนชั้นนายทุนน้อย และชนชั้นนายทุนแห่งชาติ

แนวทางการปกครองประเทศ ตามรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศปี ค.ศ. 1949 กำหนดแนวทางในการปกครองประเทศ ว่าเป็นแบบ “ประชาธิปไตยรวมศูนย์” ตามอุดมการณ์ของเลนิน อันได้แก่ สิทธิในอันจะพิจารณาปัญหาาร่วมกัน แต่เมื่อเป็นมติแล้วถือเป็นมติของพรรค แม้บุคคลที่ไม่เห็นด้วยจำต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

โครงสร้างทางการปกครอง ในระดับชาติ มีองค์กรที่สำคัญ 2 องค์กรด้วยกัน ได้แก่ พรรคคอมมิวนิสต์ และอีกองค์กรหนึ่งคือรัฐบาล ทั้ง 2 องค์กรนี้ต่างเป็นอิสระต่อกัน และต่างควบคุมหน่วยงานในสังกัดที่ต่ำกว่า เช่น พรรคสภาแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดของพรรค โดยคณะกรรมการกลางจะควบคุมดูแลพรรคสภามณฑล และพรรคสภามณฑลก็จะดูแลพรรคสภาอำเภอ ฯลฯ พรรคจะควบคุมการทำงานขององค์กรต่าง ๆ ในเรื่องนโยบาย ในขณะที่รัฐบาลซึ่งประกอบด้วยประธานาธิบดี แต่ต่อมายกเลิกและมอบหน้าที่ในฐานะประมุขของรัฐบาลให้แก่ประธานของพรรคคอมมิวนิสต์ รองจากประธานาธิบดี มีนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ตามลำดับ รัฐบาลมีหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานของหน่วยงานระดับรองลงมาในทางปฏิบัติ และให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคที่มอบลงมา

นอกจากนี้ก็มีรัฐสภา ศาลยุติธรรม ซึ่งจะต้องออกกฎหมายและตัดสินพิจารณาคดีความให้เป็นไปตามมติของพรรค

การบริหารในระดับท้องถิ่น แบ่งการบริหารออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับมณฑล ระดับอำเภอ และระดับประชาคม หรือตามหน่วยงานผลิต เช่น ตามโรงงาน เป็นต้น ในแต่ละระดับจะมีสภาประชาชนมณฑล หรือสภาประชาชนอำเภอ ตามแต่กรณี เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดทางการบริหารในกิจการของหน่วยงานของตน

ระบบทหาร กองทัพแดง หรือต่อมาคือกองทัพปลดแอกประชาชน คือ กองกำลังหลักที่ช่วยพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้นสู่อำนาจ ทหารในกองทัพแดงสมัครเข้ารับใช้พรรคด้วยความสมัครใจ ในรัฐธรรมนูญการปกครองปี ค.ศ. 1949 ยังไม่ได้กล่าวถึงกองทัพปลดแอก มาในปี ค.ศ. 1954 จึงได้มีการจัดตั้งกระทรวงกลาโหม แต่กระทรวงนี้ไม่มีอำนาจบังคับบัญชากองทัพอย่างใด ๆ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายก็คือ ดูแลด้านการปฏิวัติชนชั้น ในระดับสูงกว่ากระทรวงกลาโหม มีสภาป้องกันแห่งชาติ แต่มติทั้งหลายของสภานี้ต้องส่งผ่านกระทรวงกลาโหมให้นำไปปฏิบัติ อีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตามก็ยังมีอำนาจบังคับบัญชากองทัพอย่างแท้จริงคือ คณะกรรมการกิจการทหาร ซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคณะกรรมการกลางของพรรคอีกทอดหนึ่ง สมาชิกส่วนหนึ่งมาจากผู้มีอาชีพทางทหาร ทหารจึงเป็นอีกสถาบันที่ตกอยู่ใต้การบงการของพรรคเหมือนกับสถาบันอื่น ๆ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ทุกคนมีกรรมสิทธิ์อย่างเท่าเทียมกันในทรัพยากรของชาติ พรรคเริ่มดำเนินการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจด้วยการจัดระบบการเงินของประเทศใหม่ เริ่มต้นด้วยการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราใหม่ จากนั้นก็เริ่มโครงการปฏิรูปประเทศให้เป็นอุตสาหกรรมเพื่อใช้เป็นพลังของชนชั้นกรรมาชีพในการปฏิวัติต่อไป

โครงการแรก ได้แก่ การประกาศกฎหมายปฏิรูปที่ดินในปี ค.ศ. 1950 และเพื่อให้มีแรงงานในภาคเกษตรที่เพียงพอ รัฐบาลประกาศกฎหมายสมรสใหม่ โดยให้สิทธิแก่ประชาชนหญิงชายที่จะเลือกคู่ได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากบิดามารดา มาตรการต่อไปก็คือประกาศใช้วิธีการ “การใช้แรงงานร่วมกัน” โดยแบ่งกลุ่มแรงงานออกเป็นหน่วย ๆ ละ 5–10 คน เข้ามาใช้แรงงานในที่ดิน โดยทุกคนต้องจัดหาเครื่องมือมาเอง มาตรการนี้เป็นการกระตุ้นให้แรงงานเกิดความกระตือรือร้นในการช่วยกันทำงาน

จากนั้น พรรคประกาศใช้ระบบการสหกรณ์ขั้นพื้นฐานและขั้นก้าวหน้า ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาจากระบบการใช้แรงงานร่วมกันซึ่งลงแรงในที่ดินที่เป็นของเอกชน แต่ในระบบ

สหกรณ์ขั้นพื้นฐาน ที่ดินและเครื่องมือที่ยังเป็นของส่วนตัวแต่ถูกนำมารวมกัน ผลผลิตที่ได้จะแบ่งกันตามสัดส่วนที่ลงไป จากนั้นพรรคประกาศใช้โครงการสหกรณ์ขั้นก้าวหน้าหรือระบบนารวม กรรมสิทธิ์ส่วนตัวถูกยกเลิก ผู้ใช้แรงงานจะได้เพียงผลผลิตเป็นการแลกเปลี่ยนกับแรงงานที่ได้ลงไปเท่านั้น

ในปี ค.ศ. 1958 รัฐบาลประกาศใช้โครงการก้าวกระโดด ซึ่งเรียกร้องให้ผู้ใช้แรงงานร่วมมือร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจให้รู้หน้าเท่าเทียมกับประเทศอุตสาหกรรมในโลกตะวันตกพร้อม ๆ กัน รัฐบาลประกาศใช้มาตรการทางด้านเศรษฐกิจขั้นสูงอีกโครงการหนึ่ง ได้แก่ ระบบคอมมูน ระบบนี้เป็นการรวมสหกรณ์ขั้นก้าวหน้าหลาย ๆ แห่งเข้าด้วยกัน ให้เป็นทั้งศูนย์กลางการผลิตและการใช้ชีวิตร่วมกัน ผลผลิตเป็นของคอมมูน ซึ่งจะแบ่งให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนของแรงงานที่ได้ลงไป ในคอมมูน สมาชิกอาจใช้เวลาว่างเพาะปลูกในพื้นที่เป็นส่วนตัวของตนได้

ในปัจจุบัน นโยบายทางด้านเศรษฐกิจเริ่มหันเหเข้าสู่ระบบนายทุน ทั้งนี้เกิดมาจากความล้มเหลวในโครงการสร้างประเทศให้เป็นสังคมนิยมทางด้านเศรษฐกิจตามแนวทางของมาร์กซ ทั้งในประเทศและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้ปกครองประเทศระดับสูงที่กล่าวว่า “ไม่สนใจว่าจะเป็นแมวขาวหรือแมวดำ ขอให้จับหนูได้ก็แล้วกัน”

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชาวจีนที่ถือตามคำสั่งสอนของขงจื้อถูกทำลายไปสิ้นในสมัยนี้ เช่น บทบาทของครอบครัวในการกำหนดชีวิตของสมาชิก รวมทั้งการถือกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในทรัพย์สิน พรรคทำการปฏิรูประบบสังคมอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ที่สำคัญได้แก่ เสรีภาพในการแต่งงานที่หญิงชายสามารถเลือกคู่ได้ตามอำเภอใจโดยปราศจากการชี้แนะจากผู้นำครอบครัว หรือการบีบบังคับจากฝ่ายใด เมื่อแต่งงานอยู่กินกันแล้วไม่พอใจจะแยกทางหรือหย่ากันได้ และเมื่อหย่ากันแล้วอาจแต่งงานใหม่ได้อีก ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ตามธรรมเนียมจีนโบราณถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ

ฐานะของสตรีได้รับการยกย่องและยอมรับมากกว่าเดิม ในสมัยนี้สตรีมีสิทธิออกไปทำงานนอกบ้าน การศึกษาก็ดีกว่า ในวงการเมือง สตรีได้รับการยอมรับให้เข้าไปดำรงตำแหน่งสูง ๆ ในทุกระดับ รวมทั้งในคณะกรรมการกลางซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดในทางปกครองด้วย

ในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ถึงแม้ว่าในหลักการของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ถือว่าบุคคลเป็นทรัพย์สินของรัฐ ซึ่งรัฐจะเป็นผู้กำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ แต่ในระดับหนึ่ง บิดาหรือมารดายังคงมีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตรธิดา ซึ่งในนัยกลับกัน บุตรธิดาก็ต้องเชื่อฟังบิดามารดาด้วยเช่นกันตามคำสั่งสอนของพรรค ทั้งนี้ยกเว้นที่บุตรธิดามีสิทธิ

วิพากษ์วิจารณ์บิดามารดาได้เมื่อบิดามารดาไม่ปฏิบัติตามอุดมการณ์ของพรรค หรือเมื่อบิดามารดาไม่ส่งเสริมให้บุตรธิดาเข้าไปร่วมในกิจกรรมของพรรค เป็นต้น

ขนาดของครอบครัวในสมัยนี้เปลี่ยนแปลงไป จากครอบครัวที่อยู่อาศัยกันจำนวนมาก ๆ ซึ่งมีทั้งปู่ย่าตายาย บิดามารดา ลูกหลาน เหลน หรือที่รู้จักกันว่าครอบครัวขยาย ลดจำนวนลง ขนาดของครอบครัวจีนในสมัยนี้มีผู้อยู่อาศัยรวมไม่เกิน 3 ชั่วอายุคน ได้แก่ บิดามารดา บุตร และหลานเป็นอย่างมาก จากลักษณะดังกล่าว ครอบครัวค่อนข้างแยกกันอยู่และไม่มีความสัมพันธ์กันในชีวิตประจำวัน ทำให้ฐานะความเป็นผู้นำของคนชราขาดหายไป อำนาจดังกล่าวตกมาแก่บุตรชายที่ทำการสมรสแล้วแทน ชายชราส่วนใหญ่ โดยเฉพาะตามเมืองใหญ่ ๆ จะถูกส่งเข้าสถานเลี้ยงดูคนชรา ยกเว้นในชนบทที่ส่วนใหญ่มักยังคงอยู่อาศัยกับบุตรชาย และทำหน้าที่ช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในครอบครัวหรือไม่ก็เลี้ยงหลาน ทั้งนี้รวมทั้งสัญลักษณ์และภาพพจน์ของความเป็นผู้นำของคนชราหรือบรรพบุรุษได้ถูกทำลายไปด้วย

ในด้านความเชื่อถือในลัทธิและศาสนาต่าง ๆ แม้พรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นปฏิปักษ์กับลัทธิคำสั่งสอนต่าง ๆ และพยายามกวาดล้างผู้ที่นับถือในลัทธิคำสั่งสอนเหล่านั้น เช่น ลัทธิขงจื้อและศาสนาพุทธ แต่การกวาดล้างจะไม่ใช้วิธีการรุนแรง หากแต่ให้เสื่อมสลายไปตามธรรมชาติ การบังคับไม่ให้พระประกอบพิธีกรรมก็เป็นวิธีการหนึ่งทำให้ไม่มีชาวจีนรุ่นใหม่ ๆ กล้าบวช และในที่สุดจำนวนพระสงฆ์ที่มีอยู่เมื่อแก่ชราาก็ถึงแก่มรณภาพไป วัดวาอารามที่มีอยู่เมื่อขาดการบูรณะปฏิสังขรณ์ก็ค่อย ๆ ผุพังไป อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ยังคงมีอยู่ แต่ที่อยู่ได้ก็จะต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของพรรค และอาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม แม้พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะได้อำนาจเบ็ดเสร็จเหนือแผ่นดินจีน แต่ชาวจีนทั้งหมดหาได้มีทัศนคติ อุดมการณ์เพื่อรับใช้มวลชนไม่ ข้อนี้ไม่ใช่ของแปลกประหลาด เพราะนโยบายการต่อสู้กับเซียง ไค-เชค และจักรวรรดินิยมตะวันตก เนื่องจากขาดกำลังในการสู้รบ พรรคคอมมิวนิสต์ได้ใช้วิธีการประนีประนอมกับกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายที่มีความต้องการแม้เพียงส่วนหนึ่งที่ตรงกับพรรคเข้าร่วมในขบวนการ ด้วยเหตุนี้ในพรรคจึงเต็มไปด้วยสมาชิกที่มีอุดมการณ์หลากหลาย มีทั้งผู้ที่เป็นนักชาตินิยม ขุนศึกศักดินา ผู้ไม่มีอุดมการณ์ และผู้ฉวยโอกาส

เมื่อพรรคขึ้นสู่อำนาจ จึงได้เริ่มรณรงค์ขจัดผู้ที่ยังคงยึดมั่นกับธรรมเนียมประเพณีเก่า อุดมการณ์เก่า ๆ ในระหว่างปี ค.ศ. 1951—1952 พรรคนำโครงการ “รณรงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นความผิด 3 ประการ และ 5 ประการ” เข้ามาใช้ อันได้แก่

การฉ้อราษฎร์บังหลวง การทำงานแบบเช้าชามเย็นชาม และการทำตนเป็นเจ้าขุนมูลนาย ส่วน 5 ประการหลัง ได้แก่ การให้สินบน การหลีกเลียงภาษี การยกยอกของหลวง การเอารัดเอาเปรียบผู้ใช้แรงงาน และสุดท้ายการทำลายทรัพย์สินอันมีค่าของชาติ

โครงการรณรงค์ดอกไม้บานที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1956 ก็เป็นอีกมาตรการหนึ่งของโครงการปฏิรูปทางด้านวัฒนธรรม เมื่อ เม่า เซ-ตุง ประกาศให้เสรีภาพแก่ชาวจีนทั่วไปในอันที่จะพูด คิด เขียน ปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ส่งผลให้ชาวจีนทั้งหมดใช้เสรีภาพของตนแสดงออก วิพากษ์วิจารณ์ ดิชมไปตามแต่กรณี รายชื่อของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับพรรคถูกจับบันทึกไว้และถูกตามกวาดล้างต่อมา

เหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1956 ก็คือ การกวาดล้างผู้ที่พรรคคอมมิวนิสต์เรียกว่า ผู้มีอุดมการณ์แก่ หรือนักลัทธิแก่ ในระหว่างปี ค.ศ. 1966—1969 ที่รู้จักกันในชื่อว่า “การปฏิวัติวัฒนธรรม” เมื่อ เม่า เซ-ตุง และผู้ใกล้ชิดสังเกตเห็นว่าสมาชิกของพรรคระดับสูงหลายคนมีแนวคิดและความประพฤติผิดไปจากแนวทางที่เคยปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิม เม่าใช้ขบวนการเยาวชนซึ่งเรียกตนเองว่า “ผู้พิทักษ์แดง” ออกวิพากษ์วิจารณ์ เข้าทำร้ายสมาชิกของพรรคที่มีความคิดตรงกันข้ามกับพรรค มีผู้ถูกขจัดไปหลายคน แต่ก่อนที่เหตุการณ์จะร้ายแรงเกินกว่าที่จะควบคุมได้ ขบวนการผู้พิทักษ์แดงจึงถูกปราบลง

นอกจากการปฏิวัติวัฒนธรรมแล้ว การแย่งชิงอำนาจกันในพรรคก็ถูกมองไปว่าเป็นการกระทำของผู้มีลัทธิแก่ เช่น กลุ่ม 4 คน หรือแก๊งค์ออฟโฟร์ ที่มีนางเซียงชิงเป็นหัวหน้าหรือขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาที่เกิดขึ้นที่จัตุรัสเทียน อัน เหมิน เมื่อ 3—4 ปีที่แล้วมา (ค.ศ. 1989) ที่นักศึกษาผู้เรียกร้องเสรีภาพกลับถูกมองว่าเป็นสมุนรับใช้ของจักรวรรดินิยมหรือผู้ที่หลงผิด เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5

1. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถึงความล้มเหลวของจีนในสมัยสาธารณรัฐจนทำให้ตกอยู่ในยุคมืด
2. ให้นักศึกษาค้นหาขบวนการเผยแพร่ของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เข้าสู่จีนจนได้รับชัยชนะเหนือชาวจีนทั้งหมดในปี ค.ศ. 1949
3. ให้นักศึกษาทำความเข้าใจกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในจีนนับตั้งแต่พรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นปกครองประเทศ

สรุป

ความยิ่งใหญ่ของจีนปรากฏให้เห็นเป็นเวลาช้านาน แม้จะสะดุดหยุดบ้างเป็นครั้งคราว แต่จีนก็สามารถฟื้นฝ่าอุปสรรคมาได้ตลอด ยกเว้นในระหว่างศตวรรษที่ 19 ที่จีนถูกกระหน่ำจนไม่อาจยืนหยัดได้ ผลทำให้จีนสูญเสียฐานะของความเป็นอาณาจักรกลางลง อย่างไรก็ตาม แผ่นดินจีนได้พลังใหม่มาช่วยแก้ไข แต่พลังใหม่หรือพรรคคอมมิวนิสต์ต้องออกแรงไม่น้อยกว่าจะช่วยให้จีนลุกขึ้นยืนได้อีกครั้ง ขณะนี้จีนกำลังอยู่ในช่วงของการวิ่ง จะวิ่งได้ไกลเพียงใด หรือต้องล้มอีกครั้ง เป็นสิ่งที่ผู้สนใจเหตุการณ์ในจีนจะต้องคอยสังเกตต่อไป

การประเมินผลท้ายบท

1. “นายอ้วนอายุมากแล้ว เราต้องให้ความเคารพนับถือ เชื้อฟ่งท่าน” เป็นหลักคำสอนของนักปรัชญาท่านใด

1. เล่า ลือ	2. ขงจื้อ
3. โม จื้อ	4. เม่งจื้อ

2. ตระกูลปาน และตระกูลซือมา มีชื่อเสียงทางด้านใด

1. นักการเมือง	2. นักการศาสนา
3. นักประวัติศาสตร์	4. นักเดินทางสำรวจ

3. ผู้ใดได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้สร้างกำแพงเมืองจีน

1. จิน ซี ฮ่อง เต้	2. ฮั่น เกาสู
3. วาง หมาง	4. หลิว ปิ่ง

4. “อนุญาตให้ชาวตะวันตกเดินทางไปมาอย่างเสรีบนแผ่นดินจีน” ปรากฏในสนธิสัญญาฉบับใด

1. นานกิง	2. เทียนสิน
3. อ่าวไบก	4. ตราสารสนนักมวย

5. ใครคือประธานาธิบดีคนแรกของจีนในสมัยสาธารณรัฐ

1. ชุน ยัต เซ็น	2. หลี หุง จาง
3. เชียง ไค-เซค	4. เม่า เซ่ ตุง

บรรณานุกรมตอนที่ 4 (จีน)

- เขียน ซีรวิทย์. วัฒนนาการการปกครองของจีน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
_____. การเมืองและการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ต, 2519.
- คาร์ริงตัน กู๊ดริจ. ประวัติศาสตร์จีน. แปลโดย ส. ศิวรักษ์. กทม. : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.
- จอห์น เค. แพร้แบงก์ และอื่น ๆ. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใหม่. 4 เล่ม แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร และอื่น ๆ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- เพ็ชรี สุมิตร. ประวัติอารยธรรมจีน. กทม. : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- รังษี ฮันโสภา. ประวัติวัฒนธรรมจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก. ไก่ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
- ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. บรรณารักษ, อารยธรรมตะวันออก. กทม. : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- Fairbank, John K., and Others. **China**. Boston : George Allen and Unwin, 1979.
- Gupte, R.S. **History of Modern China**. New Delhi : Sterling Publishers Pvt. Ltd., 1981.
- Harrison, John A. **China Since 1800**. New York : Harcourt, Brace and World, Inc., 1967.
- Hsu, Immanuel C.Y. ed. **Readings in Modern Chinese History**. London : Oxford University Press, 1971.
- _____. **Rise of Modern China**. London : Oxford University Press, 1970.
- Loewe, Michael. **Imperial China**. Washington : Frederick A. Praeger, 1966.
- Meskill, John. ed. **An Introduction to Chinese Civilization**. New York : Columbia University Press, 1973.
- Reischauer, Edwin and Others. **A History of East Asian Civilization. Vol. I**. Boston : Houghton Mifflin Company, 1960.
- Schirokauer, Conrad. **A Brief History of Chinese and Japanese Civilizations**. New York : Harcourt Brace Jovanovich Publishers, 1978.